అంతరహితం

రాజారాం నాన్నగారూ, మా నాన్నగారూ చిన్నప్పటి నుండీ మిత్రులు. నెల్లూర్లో సంతపేటలో మా ఇళ్లు ఎదురెదురుగా వుండేవి.

కాలేజి చదువుకు నేను మద్రాసువెళ్ళిపోయాను. పెళ్ళయింది. మా పెద్దవాడు పుట్టకముందే నాన్న కన్ను మూశారు. రాజారాం తండ్రి అంతకుముందే మరణించారు. అప్పటికే రాజారాం ఏదో వ్యాపారం అంటూ విజయవాడ, కలకత్తా, బొంబాయి తిరిగి వస్తుండేవాడు.

నేను మద్రాసు రేడియో స్టేషన్‌లో చేరాను. ప్రాంతీయవార్తలు చదవడం నా ఉద్యోగం. కొన్నేళ్ళకు హైదరాబాద్ స్టేషన్‌కు బదిలీఅయ్యింది. అప్పటికి నా వయసు ముప్పై. జీతం ఆరువందలయాభై. పిల్లలు ఇద్దరు.

1963లో నన్ను ఏదో ట్రెయినింగ్‌కని ఢిల్లీ పంపించారు. అక్కడ దూరపు బంధువు ఒకాయన డాక్టర్‌గారుంటే, మోతీబాగ్‌లో వాళ్ళింట్లో దిగాను.

అది అక్టోబర్ నెల. ఢిల్లీలో హాయిగావుండే ఋతువు అది. ఎండలు, చెమట ముగిసి, ఎముకలు కొరికేచలి రావడానికి ముందరి సమయం.

ఒకనాడు సాయంకాలం ట్రయినింగ్ గొడవయిపోగానే ఆ పార్లమెంటు వీధిలో బ్రాడ్‌కాస్టింగ్ హౌస్ బయట బస్‌స్టాపులో నిల్చున్నాను.

హఠాత్తుగా నన్ను పలకరించాడు రాజారాం.

"ఏరా మూర్తీ ? నువ్విక్కడికెలావచ్చావ్ ? ఎక్కడున్నావ్ ? పెళ్ళయిందా ? మీచెల్లాయి ఎక్కడుంది? అమ్మగారెక్కడున్నారు?" అంటూ షార్ట్ & అన్‌స్టార్ట్ ప్రశ్నల పరంపర కురిపించేశాడు.

అన్నిటికీ సమాధానాలు చెబుతుండగా బస్‌స్టాప్‌నుండి ఒక ఆటోరిక్షా ఎక్కించి కనాట్‌ప్లేస్‌లోని 'మెంబర్స్'కు తీసుకువెళ్ళాడు.

నా కలాంటి ఏర్‌కండిషన్ చేసిన, పాశ్చాత్యసంప్రదాయపు రెస్టారెంట్లు కొత్తకాదు కాని, అలాటివాటిలో సుఖంగా కూర్చోలేని దశ అది. రాజారాం మాత్రం ఇల్లరికపుటల్లుడుడిలా కాళ్ళు బారజాపి కూర్చున్నాడు. 'టై' ముడివదులుచేసాడు. గోల్డ్‌ఫ్లేక్‌పాకెట్ తీసి నాకివ్వబోయాడు. అలవాటులేదన్నాను.

"న్యూఢిల్లీ వచ్చినా .... సంతపేట వాసన పోలేదన్నమాట" అని నవ్వి సిగరెట్లు వెల్గించాడు.

బేరర్ వచ్చాడు. అతడికి రాజారాం బాగా తెలిసినట్లుంది. రాజారాం ఆర్డరిచ్చాడు.

అప్పుడిక తన కథను చెప్పాడు.

"నేను అవీ ఇవీ చిల్లరవ్యాపారం చేస్తుండేవాడినా .... అలా ఒకసారి ఈ ఢిల్లీ వచ్చాను. ఇక్కడ ఎర్రకోటలో ఒకచోట ఒక గొప్ప సత్యం రాసివుంది. ఈభూలోకంమీద ఏక్కడయినా స్వర్గంవుంది అంటే అది ఇక్కడే ! అదిఇక్కడే ! ! అది ఇక్కడే!" అని వుంది. అదిపరమసత్యం అని నాకు వెంటనే అన్పించి ఇక్కడ సెటిలయిపోదామని నిశ్చయించాను.

‘ఒళ్ళువంచి పనిచేసేవాడికి, నలుగురిలో మాట్లాడడం, మెలగడం తెలిసినవాడికి ఇది మెక్కాలాటిది. ఢిల్లీకొచ్చి చెడినవాడుండడు. ఇక్కడికొచ్చి కూడా బాగాపడలేదూ అంటే వాణ్ణి నమ్మకంగా ‘ఎలక్ట్రికల్ చేర్’ ఎక్కించేయవచ్చు. ఇక్కడ పంజాబీలు చూడు .... 47లో శరణార్థులుగా ప్రాణాలు చేతబట్టుకొచ్చారు. నేడు చూడూ; వారిలో ప్రతి ఒక్కడికి ఒక స్వంత ఇల్లుంది. ఇంటికి కనీసం ఒక్కస్కూటరయినా వుంది. ఎంచేతంటావ్? వారిది మగజాతి! దేనికీ తలవంచని జాతి; చెమటోడ్చి పని చేయడం తెలిసినజాతి; అవసరమయితే తలలు మార్చి వ్యాపారం చేయ నేర్చినజాతి.

“అంతేకాదు ఎంతకష్టపడి సంపాదిస్తారో, అంత సరదాగాను డబ్బు ఖర్చుపెట్టి జీవితాన్ని ‘ఎంజాయ్’ చేయగలజాతి. మన వైపుడబ్బు సంపాదించడం చాల కొద్దిమందికే తెలుసు. వారిలో పదింట తొమ్మిది మందికి ఆ డబ్బుచేత ఎలా దాస్యం చేయించుకోవాలో తెలియదు; డబ్బుకు వారు దాసులు. దానిని మూటలు కట్టడం తెలుసు; ముంతల్లో దాచడం తెలుసు; కాకపోతే కోర్టులకెక్కి మైలాపూర్ లాయర్లకు వేలకువేలు తగలేయడం తెలుసు; ఇప్పుడిప్పుడయితే తామరశ్రీకోసమో గులాబిశ్రీకోసమో, తపించి సినిమాలు తీయడం తెలుసు; డబ్బు ష్కలంగా ఆర్జిస్తూ ఆర్జించిన దానిలో గడ్డు రోజులకోసం దాచవలసినంత దాచి మిగతాది కులాసాగా జల్సాగా, ఖర్చుపెట్టుకోవడం తెలియదు మన పీనుగులకు ఇంతెందుకు సరిగ్గా తినడం తెలియదు; అందుకనే ఎండిపోయి ఈసురోమంటూ వుంటారు మనవాళ్ళు .... ఇక్కడ తిండి చూడు. ఇక్కడ పాలు, వెన్న జున్ను, పళ్ళరసం .... వీళ్ళు రోజూ ఆరగించడంచూడు. అందుక్కావలసినడబ్బును చూడు. you will love them.

‘అంచేత మూర్తీ! నేనిక్కడివాడి నయ్యాను. జీవితాన్ని ఏలాలని ఆనందాన్ని జుర్రుకోవాలని నిశ్చయించాను. కష్టపడుతున్నాను.

ప్లాస్టిక్ మాడల్స్ పరిశ్రమ ఒకటి పెట్టాను. మద్రాసులోని రెండు కార్ల కంపెనీలకు 'లైజాన్' చేస్తున్నాను. అమృతసర్‌లోని ఒక ప్రిటింగ్ ప్రెస్సుల కంపెనీకి దక్షిణాదికి ఏజెంటుగా వున్నాను.......బాగానే వుంది. పెళ్ళయింది. మా మామయ్య కూతురినే చేసుకున్నాను. ఇంతవరకు పిల్లల్లేరు. ఇప్పుడు మా ఆవిడ పురిటికోసం వెళ్ళింది—"

హోటల్‌నుండి బయటపడ్డాం; ఆటోలో తన ఇంటికి తీసుకువెళ్ళాడు రాజారాం. సత్‌నగర్‌లో మేడమీది వాటా; రెండు గదులు; పొడుగ్గా హార్మోనియం పెట్టెలా వుండే ఫిలిప్స్ రేడియో; గుమ్మాలకు కర్టెన్లు; వంటింట్లోగ్యాస్‌స్టవ్; పేముకుర్చీలు; రాజారాం జీవితంకులాసాగానేవున్నట్లుంది. చిన్నప్పుడు వాళ్ళింట్లోలేని కొన్ని సౌకర్యాలను తాను అమర్చుకోగలిగాడు.

ఆ పూట ఇద్దరం కలిసిఅజ్మల్‌ఖాన్ రోడ్ ఆ చివరవున్న గుజరాతీ వైష్ణవ్ హోటల్‌లో భోంచేశాం. వేడి చపాతీలు, వెన్న, పప్పు, కూర, ముంతలో పెరుగు-ఇదీ భోజనం.

అదయ్యాక బత్తాయిపళ్ళ రసం-గ్లాసు వెలరూపాయి-తాగాము.

"మనవైపు జబ్బుపడి లేస్తేతప్ప పళ్లరసం తాగరు. ఔనా :" అని నవ్వాడు రాజారాం.

ఆ తర్వాత విడిపోయాం.

తన ఇంటికే వచ్చి వుండమన్నాడు. కాని ఈసారికి అక్కర్లే దన్నాను

"అయితే ప్రామిస్ చేయి. నువ్వీసారి వస్తే తిన్నగా మా ఇంటికే రావాలి ! మా ఆవిడ కూడా వుంటుంది; నీక్కావలసిన ముద్దపప్పు, ఆవ

కాయి వేసి అన్నం పెడుతుందిరా! తప్పకుండా రావాలి!" అన్నాడు ఆప్యాయతతో.

న్యూఢిల్లీ అజ్మల్‌ఖాన్ రోడ్‌మీద నిల్చుని ఆ రాత్రి పదింటివేళ, ఆవకాయ గురించి తెలుగులో చెబుతూంటే—తెలుగువాడుగా నా గుండె పులకించింది...వాడి ఆప్యాయతకు కండ్లు చెమర్చాయి.

ఆతర్వాత పదిరోజులకు నా ట్రెయినింగయిపోయింది. హైదరాబాద్ వచ్చేశాను. ఆ మరుసటి మార్చిలో మా ఆవిడ ఉస్మానియా ఇంటర్‌పరీక్ష రాసింది.

♦ ♦ ♦

ఆ తర్వాత రెండేళ్ళలో నేను రాజారాంకు రెండుమూడు ఉత్తరాలు రాశాను; కాని వాడినుండి సమాధానం మాత్రం రాలేదు. నాకు కోపం వచ్చింది. బాధకల్గింది.

కొన్నాళ్ళకు వాడి విషయమే మర్చిపోయే దశకొచ్చాను.

రేపు వినాయక చవితి అనగా ఇవాళ సాయంకాలం నేను మా ఆవిడ సుల్తాన్ బజారులో పూజకు కావలసిన వస్తువులు, కూరల్లా కొని, చివరకు వినాయకుడి విగ్రహం కొనాలని ఒకచోట నిల్చుని బేరాలాడుతున్నాము.

హఠాత్తుగా నా భుజంమీద చేయి పడింది.

"ఏరా! మూర్తీ! రేపు నాకూ ఉండ్రాళ్లు పెడతావా?"

తిరిగి చూశాను.

రాజారాం!

జుత్తును ఎత్తుగా పొదలా పెంచాడు: చెవుల పక్కగా జూలు; బంగారం కడియంలాంటి చేతి వాచీ; కుందేలు చెవుల్లాటి కాలర్లున్న బుష్ షర్ట్; దానికి క్రిందవైపు రెండు జేబులు; బెల్ బాటమ్ పంట్లాం....

మనిషి మారాడు! కనీసం వేషం మారింది.

"ఏరా! అట్లా చూస్తున్నావు మాట్లాడకుండా..."

"నీవింక లక్షాధిపతి అయ్యావా లేదా అని చూస్తున్నాను...అన్నట్లు మా ఆవిడ గౌతమి. వీడు ఢిల్లీ వీరుడు రాజారాం."

వాడు ఆమెకు నమస్కారం పెట్టి నావీపుమీద పెద్దగా చరిచాడు.

ముగ్గురం కలిసి 'తాజ్'లోకి వెళ్ళి కాఫీ తాగాం.

అప్పుడు చెప్పాడు. అర్జంటు బిజినెస్ ట్రిప్‌మీద వచ్చాట్ట. మళ్ళీ రాత్రి ఫ్లైట్‌లోనే ఢిల్లీ వెళ్ళిపోతున్నాట్ట. "నీ వుత్తరాలన్నీ అందాయి కాని జవాబు రాయలేకపోయాను. నిజంగా తీరిక లేకుండా వుంది. ఏమీ అనుకోవద్దు. నేను రాసినా రాయలేకపోయినా నువ్వుమాత్రం రాయడం మానకు. నీవుత్తరం చదువుతుంటే తెలుగుదేశంలో వున్నట్టు మనం చిన్నప్పటిలాగే ఆడుకుంటున్నట్టు వుంటుంది.

"మా ఆవిడ నాతో పోరుతూవుంటుంది. ఉత్తరాలకు జవాబు రాయ రేమని. అయినా ఆ బిజినెస్ లెటర్స్‌కు జవాబులు డిక్టేట్ చేసి వాటి సంతకం పెట్టడానికే వీలుకాకుండా పోతుంది.

"ఇప్పుడు కొత్తగా రెడీమేడ్‌గార్మెంట్స్ ఫ్యాక్టరీ పెట్టబోతున్నాను... మార్కెటింగ్ సర్వేకని జర్మనీ వెళ్తున్నాను....మాకిప్పుడు ఇద్దరు అమ్మా యిలు; అన్నట్లు నా మకాం మారింది....ఇదుగో విజిటింగ్ కార్డ్"అని

జేబులోంచి తీసిచ్చి—"ఢిల్లీ ఎప్పుడొస్తున్నావు? మీ ఆవిడను పిల్లలనూ తీసుకురా! మాయింటికే రావాలి. మాతోనే వుండాలి.........నేను next trip లో మా ఆవిడనుతీసుకుని మీ ఇంటికేవస్తాను—నీ అడ్రసుచెప్పు" చెప్పాను; రాసుకున్నాడు. "ఏరా....వస్తాను తప్పకుండా రండి... వస్తానండీ...ఇంత హడావుడిగా మాట్లాడి వెళ్ళిపోతున్నందుకు క్షమించండి. మీతో ఒక్కరోజుండాలని వుంది కాని రేపు ఇండస్ట్రీస్ మినిస్టర్‌తో— అపాయింట్‌మెంటుంది....వస్తామరి...."అంటూ జనంలో కలిసిపోయాడు!

"రాజారాం అంటే ఈయనా? చాలా పెద్ద బిజినెస్‌లా వుందే"అంది గౌతమి.

"ఔను...పెద్ద బిజినెసే...క్షణం తీరిక వుండటంలేదు వాడికి.... తెలుస్తూందిగా...."

మళ్ళీ వినాయకుడి మట్టిబొమ్మలమ్మే చోటికి వచ్చి...చేరమాటి ఒకటి కొన్నాం.

"రంగుల విగ్రహంకూడా ఒకటి కొందామండీ. సూర్యం ఆడుకుంటాడు—" అంది గౌతమి.

మా ఇంట్లో పూజకు రంగులు పూసిన వినాయకుడిని వుంచే ఆనవాయితీ లేదు. అంచేత మా ఆరేళ్ళ అబ్బాయి సూర్యంకోసం ఒకటి రంగులది కొన్నాం. అమ్మాయి సుజాత నాల్గేళ్ళది. దానికోసం ప్లాస్టిక్ బొమ్మ ఒకటి కొని రిక్షా, ఎక్కాం.

వినాయక చవితి అయ్యాక రెండు వారాలలో నాకు ఢిల్లీలోని యూనియన్ పబ్లిక్ సర్వీస్ కమీషన్ నుండి ఒక ఇంటర్వ్యూకు పిలుపు వచ్చింది. సరిగ్గా ఇరవై రోజుల వ్యవధి వుంది. వెంటనే ఢిల్లీకి రిజర్వేషన్ చేయించు

న్నాను. ఫలానా తేదీ దక్షిణ్ ఎక్స్‌ప్రెస్‌లో న్యూఢిల్లీకి వస్తున్నానని రాజారాంకు రాశాను. వాడి దగ్గరనుండి జవాబు లేదు! ఎల్లుండి బయలు దేరుతాను అనగా టెలిగ్రాం వచ్చింది.

"రిసీవింగ్ వెడ్నెస్ డే దక్షిణ్ న్యూఢిల్లీ రాజా"

'అమ్మయ్య' అనుకున్నాను.

ఆ బుధవారం కొత్తఢిల్లీ స్టేషన్‌కి రాజారాం వచ్చాడు. నన్ను తన కారులో వాళ్ళింటికి తీసుకువెళ్ళాడు, దారిలో తను నాలుగు రోజుల క్రితమే జర్మనీనుండి తిరిగి వచ్చినట్లు, రాగానే నా వుత్తరం చూచి టెలిగ్రాం ఇచ్చినట్లు చెప్పాడు.

రాజేంద్రనగర్‌లో ఇంటి దగ్గర కారాపాడు.

చిన్నతోట. మిలమిల మెరుస్తుంది ఇల్లు; కారాగగానే 'భౌ భౌ'మని 'గృహసింహం' గర్జన.

'సీజర్! సీజర్! నోర్మూయ్యి' అంటూ చామనచాయగా పొడుగా వున్నావిడ వచ్చింది.

"శశీ! వీడే మా మూర్తి" అని గర్వంగా నన్నావిడకు పరిచయం చేశాడు.

"రండి! అంటూ ఆవిడ చిరునవ్వుతో నమస్కరించింది. ఆనవ్వులో సౌజన్యం, ఆ నమస్కారంలో నవనాగరికత స్ఫురించాయి.

కలిసి డైనింగ్ టేబుల్ మీద భోజనం చేశాము.

"శశీ! ఆవకాయ, ముద్దపప్పు — మరవకు. ఒరేయ్.... వాడు ప్రామిస్ చేశాను.... ఇదిగో తిను .. "అని రాజా అంటుంటే వాడి అర్ధాంగికు నా మనసు స్పుత్నిక్ అయ్యింది,

ఆవిడ మధ్య మధ్య మా ఆవిడగురించి పిల్లలగురించి అడిగింది. వాళ్ళపిల్లలు, అనుపమ, విద్యలగురించి చెప్పింది. మాటల మధ్యలో ఆవిడది బొంబాయి అని, వాళ్ళనాన్నగారు కస్టమ్స్‌లో పెద్ద వుద్యోగంలో వుండి రిటైరయి అక్కడే వున్నారని రాజా చెప్పాడు.

భోజనాలవగానే.... నాకు కేటాయించిన గదిలోకి వెళ్ళి నా కుర్చీలో కూర్చున్నాను. పెద్ద ఇల్లు. నాలుగయిదు గదులున్నట్లున్నాయి; అన్ని గదుల్లోనూ కార్పెట్లు, టెలిఫోన్, టెలివిజన్, రెఫ్రిజరేటర్, బటన్ నొక్కగానే సరిగమలు పాడే కాలింగ్‌బెల్, సోఫాసెట్లు, ఫోమ్ పరుపుల మంచాలు, దళసరిగావున్న నిలువెత్తు కర్టెన్లు, స్టీరియో రికార్డ్ ప్లేయర్ కమ్ రేడియో.

బాగుంది.... రాజారాం తను అనుకున్న దానిని సాధించాడు — అన్పించింది.

ఇంతలో వాడే నా గదిలోకి వచ్చాడు,

"ఒరేయ్ మూర్తీ! నాకు చండీఘడ్‌లో ఒక పనుంది. ఇప్పుడు కారులో బయలుదేరుతున్నాను. అక్కడ గంటపనే. అంచేత రాత్రికి ఎనిమిది తొమ్మిదిలోగా వస్తాను ... నువ్వీలోగా హాయిగా మీఇంటిలోలా వుండు. బజారుకెళ్ళాలన్నా ఏదన్నాకొనాలన్నా శశి హెల్ప్ తీసుకో - అన్నట్టు రేపు ఇంటర్వ్యూకదా .. బుద్ధిగా చదువుకో... షాపింగ్ అదీ రేపుచూద్దాం" అనిచెప్పి వెళ్ళిపోయాడు.

పత్రికలూ అవీ చదివి కన్నుమూశాను.

నిద్ర లేచేసరికి మూడు దాటినట్లుంది. సిలోన్ రేడియోలో తెలుగు నై వం' ఏదో ఉపదేశాలు కావిస్తున్నాడు.

"మీరు కాఫీ తాగుతారా, టీయా?" అంటూ వచ్చింది రాజారాం భార్య.

"ఏదయినా ఫరవాలేదండీ ..."

"మేము టీ తాగుతాం, కాని..."

"నేనూ 'టీ'యే తీసుకుంటాను.

నా గదికి అటాచ్‌డ్‌గావున్న బాత్ రూమ్‌లో ముఖం కడుక్కొని వచ్చాను.

టీ, బిస్కెట్లు, కారప్పూస, అరటిపండ్లువున్న ట్రేని వంటమనిషి తీసుకుని వెంటరాగా రాజారాం భార్య గదిలోకి వచ్చింది.

ట్రేని టీపాయ్ మీద పెట్టి వెళ్ళింది. ఆమె కుర్చీలో కూచుంది. "తీసుకోండి" అంది.

దాదాపు గంటసేపు ఆమె ఏవేవో మాట్లాడింది. ఆమె విషయ పరిజ్ఞానం, ఆమె ప్రవర్తనలో మాటలోవున్న స్వేచ్ఛభావం నాకు కొత్తగా వుంది. కేట్ మిల్లర్ డెస్మండ్ మారిస్, రంగనాయకమ్మ, ఫ్రాంకోయిస్ సాగా—ల గురించి ఆమె మాట్లాడుతుంటే నేనూ చెవులప్పగించి విన్నాను. నేనూ కొద్దిగా చదువుకున్నాను. ఆమె చెబుతున్న వారిగురించి ఆమెకు తెలిసినంతగా నాకు తెలియదు!

బొంబాయిలాటి వూళ్లో పుట్టి, పెరిగి చదువుకుని ఢిల్లీలాటి మహా నగరంలో నివసించే విద్యావంతురాలయిన ఆధునిక మహిళ వ్యక్తిత్వం యింతగా వికసిస్తుందేమో నన్పించింది.

ఆ తర్వాత వాళ్ళ పిల్లలు వచ్చారు. కాన్వెంటు యూనిఫారాల్లో, కత్తిరించిన జుత్తుల్తో — ఆకర్షణీయంగా వున్నారు; 'మమ్మీ' అంటు తల్లిని వాటేసుకున్నారు. తల్లిగా శశిరేఖలో ఇంకో వ్యక్తిని గమనించాను.

ఆమె నాకిదివరకు తెలిసిన స్త్రీ లందరికన్న భిన్నంగా వుంది.

సాయంకాలం ఆమె అయాతోబాటు బజారు వెళ్ళింది.

వచ్చింది.

నేను ఇంటర్‌వ్యూ నిమిత్తం అశోకుడి నుండి సంజయ్‌గాంధీ దాక, పంచవర్ష ప్రణాళికనుండి వరిపైరుకు కావలసిన ఎరువులదాకా—నానా రకాల గడ్డినీ రుచి చూస్తూ కాలం గడిపాను.

రాత్రి ఎనిమిదయింది.

హాల్లో ఫోన్ మోగుతుంది; ఎవరూ తీయకపోవడం చూచి నేనే వెళ్ళి తీశాను.

చండీఘడ్ నుంచి రాజా మాట్లాడాడు.

"ఎవరది మూర్తా....శశిలేదా ఇంట్లో?"

"లోపలెక్కడో వున్నట్లున్నారు పిలుస్తానుండు—"

"అక్కర్లేదు ... నేచెప్పేది విను. నేను కలుద్దామని వచ్చిన మినిస్టర్ ఎక్కడో టూర్ వెళ్ళాడు. రాత్రికివస్తాట్ట; అంచేత యీరాత్రికి నేనిక్కడే వుండిపోయి, పొద్దునే అతడిని కలుసుకుని వస్తా....ప్రయత్నం ఫలిస్తే రెండు లక్షల పనిరాబాబూ....నువ్వు హాయిగా భోంచేసి నిద్రపో....రేపు పదింటికల్లా వస్తాను. నువ్వు ఇంటర్‌వ్యూ బాగాచేయి."

వాళ్ళలా మాట్లాడుతుండగా మధ్యలో శశిరేఖ వచ్చింది; ఆమె చేతికి ఫైల్ ఇచ్చి నా గదిలోకి వెళ్ళిపోయాను.

ఇంకో అయిదు నిముషాలకు ఆమె వచ్చింది.

"నాతోనేమో పొద్దున్న "ఇవాళ మూర్తికూడా వచ్చాడు; రాత్రికి 'హోటల్'కు వెళ్ళి భోజనం చేసి 'చాణక్య'లో రాక్‌హడ్సన్ సినిమా వుంది. మూడు టిక్కెట్లు రిజర్వ్ చేయించాను. తప్పక వెళ్దాం'' అన్నారు. ఇప్పుడేమో రాత్రికి రాలేనుఅని ఫోన్‌చేశారు; ప్రోగ్రాం అంతా కొన్సిల్‌అయింది. ఇలా జరగడం ఇది వెయ్యిన్నొకటోసారి ఆయి వుంటుంది."

ఆమె గొంతులోని నిరాశ స్పష్టంగా తెలుస్తూంది.

''పిల్లలతోనూ అంతే — ఇదిగో ఈ ఆదివారం'జూ'కు వెడదాం అని వారమంతా వూరిస్తారు, తీరా 'ఆదివారం ఉదయం ఆరింటికేలేచి 'బ్రేక్ ఫాస్టు'యినా తీసుకోకుండా పరుగెడుతూ 'ఇవాళ ఫ్యాక్టరీలో చాలా ముఖ్యమైన మోల్డింగ్ వుంది; పిల్లల్ని నువు 'జూ'కు తీసుకెళ్ళు శశీ!"అని కారు తాళాలు నామొహాన పారేసిపోతారు ఏఅర్థరాత్రికో వస్తారు అలిసిపోయి; అన్నం తినడానికికూడా ఓపికవుండదు.'

ఆమె చెబుతున్నది వింటుంటే నామనస్సు ఎన్నో దారులవెంబడి పరుగెత్తింది. రాజారాం కూడా ఎన్నోదారుల వెంబడి పరుగెడుతున్నాడు. చక్కని రాజమార్గం అందులో ఒక్కటయినా వుందా. లే—?

పిల్లలతోబాటు కూచుని టెలివిజన్‌లో 'చిత్రాహార్' అన్న సినిమా పాటల కార్యక్రమాన్ని చూశాను. ఆతర్వాత పిల్లలు భోజనం చేసి పడుకున్నారు.

తొమ్మిది అయింది.

10

రేడియోలో ఇంగ్లీషు వార్తలు మొదలయ్యాయి. ప్రధానమంత్రిగారి ఉపదేశాల సారాంశాన్ని, సుశీల్ ఝువేరి తన భయంకరమైన ఉచ్చారణతో, రుద్దుతున్నాడు.

"తీసుకోండి! అంటూ శశిరేఖ రెండు చిన్నగ్లాసులతో వచ్చింది.

గ్లాసులోని విస్కీ నన్ను చూచి నవ్వింది.

నేను దాన్ని, ఆమెను చూసి నిర్ఘాంతపోయాను.

తల వూచాను. "నా కలవాటు లేదండీ!"

ఆమె కనుబొమలు ఆశ్చర్యంతో అర్ధచంద్రాకారం దాల్చాయి. ఆమె పెదవులమీద చిరునవ్వు.

తనగ్లాసునక్కడవుంచి, ఫ్రిజ్ దగ్గరకు వెళ్ళి. నిమిషం తర్వాత ఇంకొకగ్లాసుతో వచ్చింది.

"ఇది ఆపిల్ జ్యూస్! అభ్యంతరం లేదనుకుంటాను—" అంటూ ఇచ్చింది.

తీసుకున్నాను.

"ఆశ్చర్యంగా వుందే .... మీకు 'డ్రింక్స్' అలవాటు లేదా :...." అంటూ మొదలెట్టి జీవితం గురించి ఆమె ఫిలాసఫిని ఎంతో అందంగా విడమర్చి చెప్పింది.

"ఇప్పుడు మీకు నేనీడ్రింక్ తాగడం చాల చోద్యంగాను, నీతి బాహ్యంగాను వుంటుంది. కాని మాయింట్లో నేను, నాన్న, అమ్మ అందరం భోజనం ముందుగా కొద్దిగా అప్పిటైజింగ్ డోస్ తీసుకోవడం అలవాటు.

[illegible] తినని వాడికి వెల్లుల్లి తినేవాడిని చూస్తే ‘కలికాలం’ అనిపిస్తుంది. రాజా, చూడండి ఎంతో సరదామనిషి కాని క్షణం తీరికవుండదు పెళ్ళయిన కొత్తలో ఎంతజల్సాగా తిరిగామో, జీవించామో .... అంతే రాను రాను .... ఆబిజినెస్ అతడి ప్రేయసి. జీవితం ఆనందం అయి పోయింది. ఈపిల్లలు ఇల్లు సంసారం ఇదంతా నామీద పడ్డాయి. ‘కంపెనీ కోసం నేనెంత వాచిపోతుంటానో మీకు చెబితె తెలియదు...ఈయన పార్టనర్ [illegible] సింగని వున్నాడు; ఆదంపతులు, బాంక్ మేనేజర్ తివారీ ఫ్యామిలీ, [illegible] సెక్రటరీ కుల్వంత్‌రాయ్ వాళ్ళే మా ఆప్తులు. వాళ్ళలో కలిసివున్న ప్పుడు, ఎక్కడికయినా వెళ్ళినప్పుడు హాయిగా వుంటుంది. అంతే ఈయన ఏడాదికి ఏ నాలుగయిదు సార్లో ఎక్కడికన్న తీసుకెళ్తే గొప్ప .... చెక్ బుక్, తాళాలు నాకిచ్చేసి పరుగులు తీస్తుంటారు .... అంచేత నాకు అంది నంత మేర ఆనందంగా జీవించడమే నాఅభిమతం ....” అంటూ చెప్పుకు పోయింది.

ఇంత రూపసి ఇంత విద్యావతి అయిన ఇల్లాలు, పిల్లలు, ఇల్లు, వసతులు వుండికూడ రాజా .... పరుగులు .... ! ! ?

బోజనాలయ్యాయి —

మరునాడు ఇంటర్‌వ్యూ అయింది.

రాజా వచ్చాడు. అతడెంత వారించినా అంతకుముందు రిజర్వేషన్ చేసుకున్న ప్రకారం నేనా సాయంకాలం బండిలో హైదరాబాద్‌కు బయలు దేరాను.

ఈ ఇంటర్‌వ్యూలో జయం నాదవుతుందా? ఈ వుద్యోగం వస్తుందా? నెలకింకో రెండువందలు అదనంగా చేతికొస్తాయా? పిల్లలిద్దరూ పెరిగేనాటికి

వాళ్ళకు కావలసినవన్నీ అమర్చగలనా? జీవితపు పందెంలో పరుగుకు కావలసిన శక్తి వాళ్ళకు నేనివ్వగలనా? — ఇవీ రైల్లో నా ఆలోచనలు.

హఠాత్తుగా అన్పించింది రాజారాంకు ఇలాటి తీరికవస్తేవాడు దేన్ని గురించి ఆలోచిస్తుంటాడు? బహుశ అమెరికాకు ఎగుమతుల గురించి కాబోలు నన్పించింది.

*   *   *

చివరకు నాకా వుద్యోగం రాలేదు.

మరో మూడేళ్ళ తర్వాత ఇంగ్లీషు దినపత్రికలో రాజా ఫోటో కన్పించింది. "సుప్రసిద్ధ వాణిజ్యవేత్త రాజారాం, ఎగుమతిదార్ల సమాఖ్యకు అధ్యక్షులుగా ఎన్నిక" యిన వార్త వివరంగా వుంది. నాకు సంతోషం అన్పించింది. కాని ఆ సంతోషపు జాబిలిమధ్య మచ్చలా శశిరేఖ గుర్తు కొచ్చింది. వెంటనే పక్కపేజీలో 20 సూత్రాల కార్యక్రమంవేపు దృష్టి మరల్చాను.

హఠాత్తుగా నాకు ఢిల్లీ ఆకాశవాణిలో న్యూస్ రూమ్‌లోకి బదిలీ అయింది.

ముందు ఒంటరిగా ఢిల్లీచేరాను. కరోల్బాగ్‌లో ఒక తమిళ హోటల్‌లో దిగాను. డ్యూటీలో జాయినయ్యాను.

రాజా ఎలా వున్నాడు? ఏం చేస్తున్నాడు?

ఒక సాయంకాలం రాజేంద్రనగర్‌లో వాళ్ళింటికి వెళ్ళాను. వాళ్ళక్కడ లేరు. స్వంత ఇల్లు కట్టుకుని వెళ్ళిపోయారట. డిఫెన్స్ కాలనీలో వాళ్ళయిల్లు అని చెప్పారు కాని అడ్రసు చెప్పలేక పోయారు.

ఇంకెవరో మిత్రులు - రాజా మనదేశంలో ఉండటంలేదని, హాంకాంగ్‌లో వుంటుంటాడని అన్నారు.

హఠాత్తుగా తోచింది. టెలిఫోన్ డైరెక్టర్ తీసిచూశాను.

రాజారాంలు అయిదుగురున్నారు. ''రాజారాం జి.'' ఒక్కడే. ఇంటి అడ్రసు టెలిఫోన్ నెంబరు రాసుకున్నాను. ఫోన్ చేశాను. ఎవరూ తీయ లేదు. నాలుగయిదుసార్లు చేసినా అదేఫలితం మరి ఆతడిభార్య కూడా లేదా?

మరునాడే ఆ అడ్రసు వెతుక్కుంటూ వెళ్ళాను. ఆయా, వంట మనిషి, గేట్‌కీపర్, 'సీజర్' వున్నారు. సీజర్ నన్ను గుర్తుపట్టి వాసన చూసి, గెంతులేసి నామీద కురికీ ప్రేమ ప్రకటించింది. అయ్యగారికి ఒంట్లో బాగులేదని మిషన్ హస్పటల్లోవున్నారని ఆయాచెప్పింది. అమ్మగారు హాస్పటల్‌కే వెళ్ళారట. పిల్లల్ని బొంబాయిలో తాతగారివద్ద వుంచారట.

ఇవాళ టైముయిపోయింది. రేపు ఆస్పత్రికి వెళ్ళాలి. అని నిశ్చయించు కున్నాను.

ఆ రాత్రి భోంచేశాక రెండో ఆటకు ప్లాజాలో 'గన్స్ఆఫ్‌నవరోన్' కు వెళ్ళాను. 'హవుస్‌ఫుల్' అయినప్పటికీ అదృష్టవశాత్తు ఒకే ఒక టికెట్టు రు. 6-40 ది దొరికింది. వెళ్లాను.

ఎంతద్భుతంగా తీశారు సినీమా వస్తువు ఏదయినాసరే యెంత సిన్సియారిటీ వుంది. పాశ్చాత్యుల ప్రయత్నంలో .... మన యిడియటూస్ కోట్లు వెచ్చించి భారీ వర్ణచిత్రాలు తీస్తారు తీరా చూస్తే శ్రీకృష్ణదేవరాయలు కాళ్ళకు 'బాటా' బూట్లుంటాయి అన్పించింది.

హఠాత్తుగా వెనుక వరసలోంచి సరసాలు విన్పించాయి.

ఇది ఢిల్లీకదా అనుకున్నాను.

సినిమాలో ఆ కొండమీది గన్స్ లోపలికి నాయకుడు వెళ్ళి ప్రేలుడు మందు పేర్చాడు. శత్రువులు కనుక్కున్నారు. దాడికి సిద్ధం అయ్యారు. నాయకుడు. అతని మిత్రులు కొండ అంచుకొచ్చి సముద్రంలోకి గెంతేశారు. పద్నాలుగు లోకాలు దద్ధరిల్లే శబ్దంతో ప్రేలుతున్నాయి ఆగన్స్ : కళ్ళు మిరుమిట్లు గొలిపే వెలుగు .... కోటిసూర్యసమప్రభ ....

"ప్చ్ !"

అప్రయత్నంగా వెనక్కు తిరిగింది నాతల.

మసక వెలుతురేగాని స్పష్టంగా కనిపించారా దంపతులు... నాకళ్ళు తిరిగాయి.

వెంటనే బయటకువచ్చి హాలుబయట ఒకపక్కగా ఒదిగి నిల్చున్నాను.

సినిమా అయింది.

తెరలు తెరలుగా జనం తరలివస్తున్నారు. కార్ల, ఆటోరిక్షాల, స్కూటర్ల రొదలు ; హారన్ల అరణ్య రోదనలు.

నా కళ్ళు అలా ఆ గుమ్మాన్ని అతుక్కునే ఉన్నాయి.

అదుగో ! వాళ్ళే, వాళ్ళే !

ఆమె ఆమే ! ఔను .... ఆ .... మె .... యే !

అతడి చేతి చుట్టులో ఆ ... మె !

కాని అతడు .... తివారీయా .... బల్‌బీర్‌సింగా. కుల్వంతరాయా కలే .... ?

ఆరాత్రి నిద్ర సరిగా రాలేదు.

మరునాడు శనివారం. సాయంకాలం ఆటోమీద, మిషన్ ఆస్పత్రి వెళ్ళాను. ఎన్‌క్వయిరీలో నర్సునడిగి తెలుసుకుని ఆ స్పెషల్ రూంలోకి వెళ్ళాను.

మంచంమీద తెల్లటి బెడ్‌షీట్లమీద, చేతిలోకి బిగించిన గొట్టాలతో పడుకునివున్నాడు రాజు.

వాడి కళ్ళల్లో నారాక వెలిగింది.

ప్రక్కన కూర్చున్నాను.

వాడి చేతిని నాచేతిల్లోకి తీసుకున్నాను.

నర్స్ వచ్చింది. టెంపరేచర్ చూచింది. రాసుకుని ఇంజెక్షన్ ఇచ్చింది. మిగతావన్నీ చూచింది. వెళ్ళింది.

వాడిచేయి — వాడిపోయిన వాడి చేతిని నా చేతులతో దువ్వుతున్నాను.

వాడి కళ్ళల్లో నీళ్ళు !

ఆ కన్నీళ్ళను తుడిచాను.

ఇంకో పదినిమిషాలు ఇద్దరమూ మాట్లాడలేదు. నా మనస్సులో ఏముందో నాకుతెలుసు. మరి వాడిమనసులో ఏముందో — తెలియదు.

నెమ్మదిగా పిలిచాడు "మూర్తీ"

"మూర్తీ" ! సడెన్‌గా వచ్చింది గుండెపోటు .... వారం రోజుల్లో రెండుసార్లు వచ్చింది. నేనింక బ్రతకను."

"డోన్ట్ బి ఎ ఫూల్ ? నీకేం ఢోకాలేదు. యూ విల్ లివ్ .... మరో పాతికేళ్లు గారంటీ'' అని చాలా లైట్‌గా అనాలని అన్నాను.

వాడు నవ్వాడు.

అదేమి నవ్వు ?

లక్షలు గడించాక కన్పించే శూన్యపు నవ్వా?

ఎండ, గాలి, వాన, వెన్నెల, పిల్లలు, పువ్వులు, బాలసరస్వతి, తెలియకుండా తప్పించుకు పరిగెత్తి పడిపోయిన వాడినవ్వా?

ఇంతకూ వాడికి?

ఇంతకూ వాడికి తన .... ? తెలుసా ?

ఏమో !

నిజంగా నేనే వాడి మిత్రుడినయితే వాడు హాయిగా శాశ్వతంగా కన్నుమూసుకుంటే బాగుండునని చెప్పాలేమో?

కాళ్ళు విరిగిన వాడిని కబడి ఆటకు సిద్ధం కమ్మనడం 'కర్టసీ' మాత్రంకాదు.

ఆ తర్వాత ఇంకో అరగంట వున్నాను.

మాటలులేవు మా ఇద్దరిమధ్య, వాడిచేయి నా చేతుల్లో వుండింది ఆ అరగంటసేపూ. అదే మా డయిలాగ్.

నర్స్ వచ్చి సైమయిదంది.

లేచాను. మళ్ళీ రేపొస్తానురా అన్నాను. కదలలేక కదలలేక కదిలాను. రాజా చూపులోని ఆ ప్రశ్నలకు జవాబులు వాడిజీవితమే చెప్పాలి. ఇంకా జీవితమంటూ వుంటే ....

బయట కొచ్చాను. ఏడయింది.

వీధిదీపాలు వెలిగాయి. ఆటోరిక్షాలులేవు. బస్‌స్టాండ్‌కెళ్ళి నిల్చున్నాను.

పావుగంట తర్వాత ఒక బస్సు వచ్చింది. కాని అది స్టాపులో ఆగకుండా ఇరవై గజాల ముందుకువెళ్ళి ఆగింది. స్టాండ్‌లోవున్న ఆడా, మగా, పిల్లా పెద్దా వగరుస్తూ, లేస్తూ, పడుతూ పరుగెట్టారు. ఎక్కినంత మంది ఎక్కారు. ఒకరిద్దరు పడ్డారు. మిగతవాళ్లు ఓడిపోయారు.

నేను మాత్రం పరుగెత్తలేదు.

నేను పరిగెత్తనుగాక పరుగెత్తను.

నెమ్మదిగానే నడక ప్రారంభించాను.

సాయం సమయపుగాలి ఆప్యాయంగా నన్ను పలకరించింది.

ఇద్దరమూ కలిసి నడవసాగాము.